SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 5
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

O‘ZBEKISTONDA SOLIQ REJIMLARI VA YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH: IMTIYOZLAR VA SAMARADORLIK TAHLILI

Kadirov San’at Yuldashevich

Urganch Ranch texnologiyalar universiteti katta o‘qituvchisi

Razzaqberganov Asrorbek Rajabboy o‘g‘li

Urganch Ranch texnologiyalar universiteti magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasida yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan soliq siyosati va mavjud imtiyozlarning iqtisodiy samaradorligini tahlil qiladi. Tadqiqotning maqsadi yosh tadbirkorlar uchun yaratilgan soliq muhitini baholash va ularning biznes faoliyatiga ta’sirini aniqlashdan iborat. Ish davomida soliq yukining kamaytirilishi va maxsus soliq rejimlari (o‘zini o‘zi band qilish, mikrofirmalar uchun soliq imtiyozlari) yoshlar biznesi rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, soliq yukining yengillashtirilishi yosh tadbirkorlarning bozorga kirish to‘siqlarini kamaytiradi, biroq ma’muriy tartib-qoidalarni raqamlashtirishni yanada kuchaytirish talab etiladi. Maqola yakunida soliq mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar

soliq rejimlari, yoshlar tadbirkorligi, soliq imtiyozlari, iqtisodiy rivojlanish, O‘zbekiston

1. Kirish

O‘zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilishda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish strategik ahamiyatga ega. Mamlakat aholisining katta qismini yoshlar tashkil etishi inobatga olinsa, ularning iqtisodiy faolligini oshirish bandlikni ta’minlash va innovatsion g‘oyalarni amalga oshirishda muhim omil hisoblanadi. So‘nggi yillarda hukumat tomonidan yoshlarni biznesga jalb qilish uchun keng ko‘lamli soliq imtiyozlari va yengilliklar joriy etildi. Biroq, ushbu imtiyozlarning real iqtisodiy samaradorligini

baholash va ularning yosh tadbirkorlar faoliyatiga qanchalik ta’sir ko‘rsatayotganini tahlil qilish ilmiy qiziqish uyg‘otadi. Tadqiqotning maqsadi – O‘zbekistondagi amaldagi soliq tizimining yosh tadbirkorlar uchun qulayligini tahlil qilish va mavjud to‘siqlarni aniqlashdir. Tadqiqot savoli quyidagicha: soliq imtiyozlari yosh tadbirkorlarning biznes barqarorligiga qanday ta’sir qiladi? Ushbu ishda soliq yukini kamaytirishning yoshlar biznesi o‘sishiga ta’siri va soliq ma’muriyatchiligidagi muammolar ko‘rib chiqiladi.

2. Metodologiya

Ushbu tadqiqot sifat va miqdoriy tahlil usullariga asoslangan. Ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Soliq qo‘mitasi, Statistika agentligi va xalqaro moliya institutlarining hisobotlaridan foydalanilgan holda to‘plandi. Tahlil jarayonida qiyosiy tahlil va statistik korrelyatsiya usullari qo‘llanildi. Yosh tadbirkorlar uchun qo‘llaniladigan soliq stavkalari quyidagi formula orqali biznesning sof foydasiga ta’sir etishi tahlil qilindi: $NP = (TR – TC) \times (1 – T)$, bu yerda NP – sof foyda, TR – umumiy daromad, TC – umumiy xarajatlar, T – soliq stavkasi. Tadqiqot doirasida 2021-2023 yillar davomida soliq imtiyozlaridan foydalangan yosh tadbirkorlar guruhi tanlab olindi. Metodologik yondashuv soliq yukining daromadlar o‘sishiga bog‘liqligini o‘lchashga qaratilgan bo‘lib, ma’lumotlar bazasi 500 dan ortiq yosh tadbirkorlik subyektlari ma’lumotlarini o‘z ichiga oladi. Tahlil natijalari soliq yukining yengillashishi tadbirkorlik faoliyatining kengayishiga (investitsiya hajmining oshishi) olib kelishini tasdiqlaydi.

3. Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yoshlar uchun yaratilgan soliq imtiyozlari (masalan, o‘zini o‘zi band qilgan shaxslar uchun soliqdan ozod qilish, yosh tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar berilishi bilan bog‘liq soliq yengilliklari) biznes subyektlari sonining o‘sishiga sezilarli hissa qo‘shgan. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 2022-2023 yillarda yoshlar tomonidan ochilgan kichik biznes subyektlari soni 18 foizga oshgan. Soliq yukining kamaytirilishi yosh tadbirkorlarga o‘z kapitalini qayta investitsiya qilish imkonini berdi. Xususan, aylanma solig‘ining pasaytirilishi mikrofirmalar uchun soliq yukini o‘rtacha 12 foizdan 4 foizgacha tushirdi, bu esa tadbirkorlarning rasmiy sektorga o‘tishiga turtki bo‘ldi. Shuningdek, raqamlashtirilgan soliq xizmatlari (e-soliq) yosh tadbirkorlar uchun soliq hisobotlarini taqdim etishni 40 foizga osonlashtirdi. Biroq, soliq

imtiyozlarining tarmoqlar kesimida notekis taqsimlanishi kuzatildi: IT xizmatlari va servis sohasida imtiyozlar samarali ishlayotgan bo‘lsa, ishlab chiqarish sohasida soliq yukining yuqoriligi hali ham to‘siq bo‘lib qolmoqda.

4. Muhokama

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, soliq imtiyozlari yoshlar tadbirkorligi uchun dastlabki qadamda kuchli rag‘batlantiruvchi omil hisoblanadi. Biroq, tadbirkorlikning o‘sish bosqichida soliq ma’muriyatchiligi yanada murakkablashadi. Muhokama qilinishi lozim bo‘lgan asosiy jihat – bu soliq imtiyozlarining «uzluksizligi». Hozirgi kunda imtiyozlar ko‘pincha qisqa muddatli xarakterga ega bo‘lib, bu yosh tadbirkorlarning uzoq muddatli strategik rejalashtirishiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Bundan tashqari, soliq qonunchiligidagi tez-tez o‘zgarishlar yosh tadbirkorlarning soliq savodxonligini oshirishni talab etadi. Xalqaro tajribada bo‘lgani kabi, O‘zbekistonda ham yosh tadbirkorlar uchun soliq «ta’tillari» (tax holidays) tizimini yanada kengaytirish va uni biznesning miqyosi bilan bog‘lash maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, soliq imtiyozlarini faqatgina ro‘yxatdan o‘tish bilan emas, balki yaratilgan yangi ish o‘rinlari soni bilan bog‘lash samaradorlikni oshirishi mumkin.

5. Xulosa

O‘zbekistonda yoshlar tadbirkorligini soliq vositalari orqali qo‘llab-quvvatlash ijobiy natijalar bermoqda. Soliq rejimlari, xususan, yengillashtirilgan soliq stavkalari yoshlar uchun biznes muhitini yanada qulaylashtirdi. Biroq, tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, faqatgina soliq stavkalarini pasaytirish yetarli emas; soliq ma’muriyatchiligini soddalashtirish, raqamli soliq xizmatlarini rivojlantirish va yosh tadbirkorlarning soliq savodxonligini oshirish zarur. Kelgusida o‘tkaziladigan tadqiqotlar soliq imtiyozlarining mintaqalar kesimidagi ta’sirini va innovatsion startaplar uchun maxsus soliq rejimlarini chuqurroq o‘rganishi lozim. Xulosa qilib aytganda, soliq siyosati yoshlar uchun biznes boshlashda emas, balki biznesni kengaytirishda ham barqaror mexanizmlarni taqdim etishi kerak.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (2023).
2. Statistika agentligi (2023). O‘zbekistonda yoshlar tadbirkorligi tahlili.

3. Aliyev, A. (2022). Soliq islohotlari va iqtisodiy o‘sish. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

4. World Bank (2022). Uzbekistan: Youth Entrepreneurship and Economic Development.

5. Karimov, F. (2023). Kichik biznesni soliqqa tortishning zamonaviy usullari. Ilmiy axborotnoma.

6. Soliq qo‘mitasi (2023). Yosh tadbirkorlar uchun yaratilgan imtiyozlar hisoboti.

7. Ibragimov, S. (2021). Raqamli iqtisodiyotda soliq ma’muriyatchiligi.

8. OECD (2022). Tax Policy for Small and Medium Enterprises.

9. O‘zbekiston Yoshlar ishlari agentligi (2023). Yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash dasturlari.

10. Nurmatov, O. (2022). O‘zbekistonda biznes muhitini yaxshilash omillari.